

Mladika

Leto 2025

3 CENA 5,00 €

**EPK Nova Gorica-Gorica
in preseganje mej**

**FOKUS:
Sporočilo sinodalnosti**

**Nagrajenci 53. literarnega
natečaja Mladike**

ALENKA PUHAR IN UDBA

Igor Omerza

Ugledna časnikarka, prevajalka, publicistka, strokovnjakinja na področju človekovih pravic in psihozgodovine Alenka Puhar, ki je tudi dragocena sodelavka naše revije in založbe, je 4. februarja obhajala 80-letnico. Slovenska matica in Inštitut Nove revije sta 20. februarja njej na čast priredila slavnostno akademijo v Ljubljani. O njenem delu in vlogi v slovenski družbi je spregovorilo več uglednih gostov. Tu objavljamo zelo zanimive besede, ki jih je izrekel raziskovalec naše temne polpreteklosti Igor Omerza.

To, kar bom sedaj na kratko povedal o zalezovanju Alenke Puhar, bo mogoče obširneje prebrati v moji prihajajoči knjigi *Svetla stran Dela*.

O Alenki sem našel kar nekaj udbovskih zapisov. No, koliko jih manjka, pa ne morem vedeti, to pa zaradi glomaznega uničevanja udbovskega gradiva, ki sta ga ukazala šef slovenske Udbe Ivan Eržen in slovenski notranji minister Tomaž Ertl v zadnjih izdihljajih nedemokratskega socialističnega režima.

Alenko je tajna politična policija slovenskega komunističnega vrha (ponarodelo: Udba) zalezovala pod kodnim imenom Priloga. Tu bom, kot že rečeno, navedel samo nekaj tajnih poročanj o njej.

Prvič se v udbovskem dokumentu Alenka pojavi 28. januarja 1980, dober teden potem ko so Titu amputirali nogo in se je začelo njegovo (z vsemi možnimi arcnijami in aparati) zadrževano umiranje. Nič čudnega, da se ta tajna *Informacija*, ki je bila dostavljena slovenskemu komunističnemu vrhu (Avblju, Popitu, Kučanu, Kraigherju, Dolancu in Marincu), pretežno ukvarja s „komentarji, reagiranji in pojavi v zvezi z zdravstvenim stanjem predsednika Tita /.../ Gregor Tomc je v zvezi s trenutno situacijo v domovini dejal, da bo za nekaj časa opustil vsakršno aktivnost. V primeru

Predsednikovega odhoda namerava z nekaj prijatelji vsaj za deset dni v vikend Petra Lovšina /.../, kjer bi se dogovorili, kako bi se povezali z vsemi opozicijskimi skupinami, tudi z emigracijo ter nekaterimi strujami v partiji in socialistični zvezi /.../ O vseh pomembnih dogodkih ga seznani sestra Alenka Puhar, novinarka Dela.“

Dalje. V tajni *Informaciji*, datirani z 12. septembrom 1983, ki jo je podpisal Niko Sekula in je bila poslana v Beograd na zvezno Udbo, izvemo, da je bila avgusta uvedena pomembna „obdelava ‚Priloga‘ zoper absolventko FSPN in novinarko, stanujočo v Ljubljani, ker se že dalj časa povezuje z nekaterimi vidnejšimi anarholiberali iz kroga ‚Nove revije‘ in podpira stališča pobudnikov odprtega pisma o usmerjenem izobraževanju.“

Nastop Igorja Omerze v dvorani Slovenske matice (fotografije: Bogomir Štefanič)

Zgoraj: nekatere udeleženke in govornice na slavnostni akademiji 20. februarja, od leve Marjana Lavrič, Maja Weiss, Alenka Puhar, Ignacija Fridl Jarc, Zvonka Zupanič Slavec, Zarika Snoj Verbovšek in Mateja Rizvič;

spodaj: polna dvorana udeležencev

Na temelju tega dokumenta se lahko torej natančno datira, kdaj se je rodila Priloga kot kodno ime zalezovanja Alenke Puhar.

Dalje: v strogo tajni usmeritvi Udbe za leto 1984 najdemo tudi Alenko: „Prioritetno na celotnem območju SR Slovenije ter v določenih primerih tudi na območju ostalih republik in v tujini intenzivno operativno spremljati aktivnost nosilcev registriranih zadev ‚Eva‘ [Frane Adam], ‚Zmaj‘ [Grega Tomc], ‚Negativ‘ [Dimitrij Rupel], ‚Sizif‘, ‚Priloga‘ [seveda Alenka Puhar], ‚Kritik‘ [Taras Kermauner] ter njihovo povezovanje s pomembnejšimi zvezami doma in v tujini.“

Dalje: udbovec Vasja Novak je junija 1984 sestavil tajno *Informacijo*, v kateri s pomočjo sodelavca Kaktusa [Dušan Biber] opisuje prihod novinarja BBC Georga Fodorja v Ljubljani. V tem udbovskem papirju se omenja tudi Alenka: „Fodor se je zadržal pri Kaktusu do 24. ure, sestala pa sta se še naslednjega dne ... Preden sta se poslovila, je Fodor še omenil, da

bo obiskal v Ljubljani Alenko Puhar, katere naslov in priporočilo za razgovor je dobil že v Londonu. Kaktus mu je na kratko ocenil Puharjevo, za katero je dejal, da je zaletava in vsekakor ne dovolj premišljena, ter da ji naj Fodor kaj pove o ‚stalinizmu‘, ki ga ona vsekakor ne pozna in verjetno bo njemu kot tujcu bolj verjela.“

Omenjanje Alenke Puhar sem pričakovano našel v 124 strani dolgem udbovskem *Letnem poročilu*: „Kot osrednja osebnost v strukturi meščanske desnice se je v letu 84 uveljavila Alenka Puhar, ki je izstopala tudi zaradi svoje agresivnosti in sovražnosti. Po začetnem angažiranju le pri peticiji za ukinitve smrtnih kazni /.../ in v skupini t. i. alternativnih novinarjev se je po ‚beograjskih dogodkih‘ uveljavila še kot pobudnik in gonilna sila skoraj vseh solidarnostnih akcij meščanske desnice v Sloveniji z beograjsko skupino obtoženih pripadnikov meščanske desnice. Tako je ona avtor dveh peticij in ‚Novoletnega voščila‘, s provokativnimi nastopi je sodelovala na raznih tribunah in simpozijih. Izredno dobre stike je navezala s somišljeniki v Beogradu /.../ Srđi Popoviću je predlagala Draga Demšarja [kodno je bil zalezovan kot Zavesa] za skupino odvetnikov Mijanoviću [eden izmed obtoženih v Beogradu] itd. V letu 84 je Alenka Puhar postala tudi član uredniškega odbora ‚Nove revij‘, zelo pomembna pa je bila njena vloga tudi pri populariziranju Orwellove knjige ‚1984‘, katere prevajalka je bila.“

Dalje: z dne 6. marca 1986 je udbovska *Informacija* z naslovom *Aktivnost ‚Priloge‘*. Izdelal jo je udbovec Bojan Mestek s pomočjo vira Minerala in s kontrolo telefona. V njej beremo: „‚Priloga‘ se pritožuje, da jo bodo premestili na področje znanosti, ker se na to najmanj spozna, prav tako pa ji bodo s tem zaprli pot do sobotne priloge Dela.“

V arhivskih škatlah o Kučanovi „predsednikovi dejavnosti“ se nadalje najde dobrih sto strani dolg tajni tekst z naslovom *Značilnosti novih družbenih gibanj v SR Sloveniji*.

V tem obsežnem besedilu se Alenka pogosto pojavlja, poleg tega pa se tu najde tudi njena biografija. Izvemo, da je Alenka polsestra Gregorja Tomca, rojena 2. februarja 1945 v Črnomlju, da je hči slikarja Franceta Miheliča, stanuje v Ljubljani, Malejeva 23, in je diplomirala na FSPN ter je zaposlena kot novinarka v ČGP Delo. Med drugim lahko beremo: „V letu 77 je Puharjeva odšla na izpopolnjevanje na področju novinarstva v London. Puharjeva je sodelovala na sestanku članov ‚za boj proti smrtni kazni‘ v Beogradu (83) in sestavila (skupaj z Jašem Zlobcem [kodno je bil zalezovan kot Trockist] in Markom Uršičem) peticijo proti smrtni kazni, sodelovala je na posameznih tribunah v Beogradu, pri zbiranju podpisov za spremembo 154. člena Ustave SFRJ, sestavila je odprto pismo v zvezi s prepovedjo oziroma omejitvijo uvoza tuje literature, skupaj z Matevžem Krivicem [kodno zalezovan kot Členkar] je sestavila peticijo v zvezi z zaprtimi anarholiberalci v Beogradu, je podpisnica pobude za ustanovitev sekcije novinarjev za spremljanje aktualno političnih zadev v okviru Društva novinarjev Slovenije in med glavnimi akterji neformalne skupine novinarjev, aktivna pa naj bi bila tudi v Klubu Lilith. Preko polbrata Gregorja Tomca pa je obveščena tudi o delovanju Sekcije za socialna gibanja ter delovnih skupin za ekološka in mirovna gibanja ... Poleg številnih stikov Puharjeve s slovenskimi novinarji in beograjskimi anarholiberali vzdržuje pogoste stike z Božidarjem Slapškom (zveza z Beogradom), Matevžem Krivicem, Spomenko Hribar [kodno zalezovana kot Filozofinja], Zojo Skušek Močnik, Vanjo Brišček, Jašo Zlobcem /.../ z novinarji ostalih jugoslovanskih revij, v zadnjem času pa je aktivna tudi v uredništvu Nove revije.“

Slavljenka
Alenka Puhar

V začetku aprila 1987 je nastala *Informacija* tajne policije na treh straneh, ki sta jo na podlagi telefonskih prisluhov sestavili udbovki Zdenka Ščurec in Marjana Volčič. Dokument se ukvarja z Alenkinimi telefonskimi pogovori, na primer: „V zvezi s 57. številko ‚Nove revije‘ se je Alenka Bizjak poza-

nimala pri A. Puhar ter komentirala, ‚da vidi en korak v tem, da je vsaj prišlo do take razprave, da je bilo prikazano javnosti in da sta bila oba urednika prisotna‘ [misli na Nika Grafenauerja in Dimitrija Rupla; po Udbi sta bila zalezovana kot Granik in Negativ].“

In še en prisluh: „France Mihelič, oče Puharjeve, se je zanimal pri njej, kakšna je usoda ‚Nove revije‘, upa, da je ne bodo ukinili /.../ obenem pa meni, da imamo sedaj še eno stranko in to je ‚Nova revija‘.“

Zadnji tajni dokument, kjer najdemo Alenko Puhar, je udbovska *Informacija*, datirana s 25. julijem 1989. Sestavil jo je ljubljanski tajni policaj Tomaž Kermauner, podpisal pa udbovec Peter Prebil, temelji pa na poštni kontroli in se ukvarja s pomembnim emigrantom Andrejem Rotom: „Rot Andrej se po vrnitvi v Argentino po krajšem časovnem obdobju oglašja Dragu Jančarju [zalezovan je bil v obdelavi Skupaj], Alenki Puhar in sorodnikom /.../ Po vrnitvi v Argentino je bila slovenska skupnost preko dnevnega tiska že obveščena o njegovih stikih v Sloveniji. Kljub temu pa je za Slovensko kulturno akcijo priredil dne 23. 6. 89 predavanje /.../ Na predavanju /.../ je Rot poročal tudi o posegu Alenke Puhar na protestnem večeru v Društvu slovenskih pisateljev glede cenzure in prepovedi literature v slovenskem prostoru. Po njegovem mnenju je vsled tega ena izmed najbolj pomembnih žensk med Slovenci, ‚jasnih in prodornih misli, uglajenega in simpatičnega nastopa‘.“